

Politechnika Poznańska
Wydział Architektury
ul. Nieszawska 13a ,
61-021 Poznań
radoslaw.barek@put.poznan.pl
tel./SMS: 606 502 998

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr inż. arch. Wojciecha Pardały ,

pt. „ Drewniana Architektura letniskowa okolic Łodzi w okresie
międzywojennym”

wykonanej na Wydziale Budownictwa Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej
pod kierunkiem: dr hab. inż. arch. Jana Salma, profesora Politechniki Łódzkiej,
oraz promotora pomocniczego: dr inż. arch. Włodzimierza Witkowskiego

1 Podstawy opracowania

- Podstawę formalną opracowania recenzji stanowi pismo Dziekana Wydziału Budownictwa Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej prof. hab. inż. Marka Lefika z dn. 5.07. 2018 r. oraz umowa o dzieło nr D/8/2018
- Podstawę merytoryczną stanowi praca doktorska.
- Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 wraz z późniejszymi zmianami.

2 Ogólna charakterystyka pracy

Przedstawiona do recenzji praca doktorska mgr inż. arch. Wojciecha Pardały jest opracowaniem jednotomowym, podzielonym na dwanaście rozdziałów w tym trzy w postaci skorowidzu drewnianych budynków okolic Łodzi, streszczenia, spisu ilustracji, skorowidzu osób, literatury i źródeł, dodatków.

Praca liczy 333 strony (+ 5 stron nienumerowanych w tym ilustracje 453,484, 485,) i zawiera, oprócz tekstu, ilustracje, streszczenie, spis ilustracji, skorowidz osób, pozycje literatury z źródłami oraz dodatki.

2.1 Temat, przedmiot i cel rozprawy

Doktorant podejmuje temat bardzo istotny w nauce o rozwoju architektury drewnianej w Polsce , koncentrując się na słabo reprezentowanym w dotychczasowej literaturze nurcie

badan architektury letniskowej. Przedmiotem badan jest zbior architektury letniskowej realizowanej w okresie miedzywojennym w okolicach łodzi. Zadanie zbadania podlódzkiej letniskowej architektury drewnianej , interesujace a jednocześnie bardzo trudne z uwagi na rozproszenie, niezbędnego materiału badawczego. Doktorant postawil sobie za cel omowienie architektury drewnianej letniskowej okolic łodzi , integrujac ja z całym procesem historii polskiej architektury okresu miedzywojennego, kreślac na tle analiz, geneze rozwoju zjawiska wypoczynku letniego i weekendowego. Autor stawia jednocześnie pytania dotyczace typologii powstałych obiektów oraz przyczyn , które mogły prowadzić do wykształcenia się charakteru podlódzkich domów letniskowych.

2.2 Konstrukcja i zawartość merytoryczna pracy

Pracę rozpoczyna część zatytułowana *Wstęp*, w którym zawarte zostały: geneza tematu, cele, zakres tematyczny i obszarowy badan. Rozdział ten kończy teza pracy: w okolicy łodzi na przełomie lat 20. i 30. XX w. wykształcił się oryginalny typ modernistycznego domu letniskowego z drewna, dla której stawia pomocnicze pytania badawcze o miejsce zespołów zabudowy badanego obszaru w kontekście podobnych działań w innych regionach Polski czy Europy.

Kolejny rozdział 2. *Zagadnienia ogólne*, obejmuje : stan badan i literatury przedmiotu, problemy badawcze, metody badawcze oraz znaczenie pojęć używanych w pracy.

Rozdział 3. *Czynniki wpływające na powstanie zjawiska wypoczynku letniego w okresie od XIX w.*, dotyczy genezy potrzeby wypoczynku zrodzonej wraz z erą uprzemysłowienia oraz z potrzeba zdrowszego stylu życia pracowników i właścicieli zakładów przemysłowych.

W rozdziale : 4. *Geneza architektury letniskowej*, Autor analizuje : uwarunkowania prawne , czynniki ekonomiczne, idee formalne w architekturze i urbanistyce, idee społeczne, oraz idee miast ogrodów i formy ich realizacji. Ponadto przedstawia postulaty modernizmu związane z wypoczynkiem oraz genezę formy architektury drewnianej na przełomie XIX i XX w.

Rozdział 5. *Realizacja letnisk podlódzkich w okresie miedzywojennym*, dotyczy uszczegółowionych zagadnień ekonomicznych, urbanistycznych , architektonicznych, wykonawczych, funkcjonalnych. W tej części pracy zawarta jest szeroka analiza współczesnych powstawaniu letnisk procesów planistycznych budowlanych i społeczno-prawnych.

Rozdział 6. *Wnioski* , obejmuje próbę zbudowania systematyki badanych obiektów , oraz wyjaśnienie genezy domu letniego

Rozdział 7. stanowi : *Skorowidz drewnianych budynków letniskowych w okolicach łodzi*

Kolejny numer rozdziału 8 dotyczy *Streszczenia*, nr 9 jest *Spisem ilustracji* , nr 10 *Skorowidzem osób*, nr 11 *Literaturą i źródłami*, rozdział 12 nosi tytuł *Dodatki* i jest zbiorem tabel, które w części odnoszą się do tekstu z rozdziału nr 6 .

3. Ocena treści pracy

Badanie wątków polskiej architektury drewnianej wymaga stałego poszerzania wiedzy o tym powszechnie używanym przez wieki materiale na ziemiach polskich. Niektóre obszary badawcze nie były dotychczas przedmiotem dogłębnych badań. Przedstawiona praca jest jednak próbą wypełnienia tej luki w historii architektury drewnianej na ziemiach polskich. Treść pracy w pełni odpowiada tytułowi pracy i stanowi bardzo ważny zakres w dociekaniach nad drogami ewolucji form architektonicznych realizowanych w nawiązaniu do współczesnych stylów (w tym przypadku modernizmu) w materiale powszechnie dostępnym w danym miejscu i często o rozwiązaniach korzystających z lokalnych tradycji wytwórczych i funkcjonalnych.

W ocenie recenzenta, za bardzo pozytywny walor pracy należy uznać przygotowanie dowodu tezy po przez wszechstronną kwerendę tematyczną źródeł w tym w postaci zdjęć, planów ale i wątków prasowych, ogłoszeń, reklam itp. Taka docieklivość w docieraniu do różnych źródeł informacji w tym nie tylko w języku polskim, niemieckim ale i np. w jidysz, w pracach na temat architektury w takim zakresie nie jest częstym zjawiskiem.

Kluczową częścią dysertacji, jest analiza dotychczas rozproszonego materiału badawczego dokonywana na tle procesów i zmian ekonomiczno- społecznych zachodzących w dwudziestoleciu międzywojennym w Polsce.

Badanie związków przyczynowo skutkowych, powstania letniskowej architektury drewnianej nie tylko w oparciu o badanie formy i funkcje ale również wskazanie uwarunkowań prawnych, społecznych i narodowościowych , stwarza szerokie pole do weryfikacji niektórych poglądów na temat powstającej w okresie międzywojennym architektury modernistycznej. Nurt budowy obiektów letniskowych, który często przy mniejszych obiektach nie obarczony był skomplikowanymi procedurami powstawania i zatwierdzania projektu, ujawnia w mniejszych obiektach swobodę wyboru stylistyki, lokalne i regionalne doświadczenia w budownictwie drewnianym oraz odzwierciedla poczucie estetyki lub uwarunkowania wyznaniowe samych inwestorów i projektantów . Autor trafnie zauważa że: *„...podłódzkie domy letniskowe są efektem ciekawego eksperymentu modernizmu ale też ważnym elementem tożsamości miejscowości w których powstały...”*.

Badanie i przyporządkowanie obiektów architektury do określonego stylu jest zadaniem trudnym. Analizując materiał badawczy Autor stawia liczne hipotezy , naprowadzające na doprecyzowanie pojęcia „stylu”, aby usystematyzować podłódzkie formy domów letniskowych (np. analizuje pochodzenie nazwy domu szkieletowego z detalem laubzegowym jako „szwajcarskiego” w związku z prezentacją pawilonu podczas wystawy powszechnej w Wiedniu 1873 r).

Autor wyodrębnia z masy budynków letniskowych te, które określa jako formę wzorowaną na „dworku polskim”, formach pośrednich, formach funkcjonalistycznych, formach wzorowanych na wolnym funkcjonalizmie i nowym regionalizmie oraz formach wynikających z stosowania lokalnej tradycji budowlanej. Pozwala to w podsumowaniu wyodrębnić własne grupy stylu dla budynków i wskazać kierunki wpływów na ewolucję kształtu podłódzkiej drewnianej architektury letniskowej.

W rozdziale 5 „ Realizacja letnisk...”, Autor zawarł bogaty materiał dokumentujący plany i wykonawców budynków . Jednak niedosyt budzi punkt 5.3.3. „Konstrukcja” , gdzie

wspomina się o 10 inwentaryzacjach budynków, ale obok syntetycznego wymieniania w tekście materiałów, brakuje np. ilustracji przedstawiających: przekroje, detale np. ścian, stropów, stolarki, które zapewne były zawarte we wspomnianych inwentaryzacjach. Ilustracje sposobu zastosowania w konkretnej realizacji np. „trocin, igliwia” oraz jakie jeszcze inne warstwy i w jakim układzie znajdowały się w tego typu ścianach warstwowych były by cennym przyczynkiem do propagowania mało znanych a stosowanych w przeszłości rozwiązań z użyciem materiałów miejscowych i naturalnych.

Mimo iż Autor zawarł w tekście swojej pracy skojarzenia i odnośniki do form architektury głównych nurtów panujących w Europie, brakuje jednak przedstawienia szerzej samego detalu architektonicznego stosowanego w badanych obiektach.

Ciekawym wątkiem byłaby próba oceny na ile zaobserwowane detale (zwieńczenia dachu, obramienia okien i drzwi, naroża domu, itp.) są pochodną np. funkcjonowania wzorników a na ile próbą przetworzenia wzorców modernistycznego detalu murowanego (np. z terenu Łodzi, Polski, Europy) na materiał jakim jest drewno. Wątek transponowania detalu wykonanego w jednym materiale na inny był często ważnym aspektem rozważań o ewolucji stylów w architekturze. Załączona Literatura i źródła przedstawiają szeroki i trafny dobór krajowej i zagranicznej literatury specjalistycznej.

4. Ocena warsztatu naukowego, języka i redakcji

Doktorant poprawnie stosuje różne techniki badawcze, kwerendy terenowe, badania źródeł tekstowych, ikonograficznych, buduje zestawienia porządkujące lub porównawcze, schematy i tabele graficzne. Dobrze posługuje się przypisami i komentarzami. Aparat naukowy nie budzi zastrzeżeń.

Praca jest napisana potoczystym językiem, świadczącym o dobrym przygotowaniu do tematu i rozległej wiedzy porównawczej.

W ramach rozdziału 5, rozbudowany i podzielony na wiele podrozdziałów tekst, przy bogatym materiale ilustracyjnym i analizach materiałów źródłowych mógłby zawierać po każdym z podrozdziałów dotyczącym np.: zagadnień ekonomicznych, urbanistycznych, architektonicznych, wykonawczych, funkcjonalnych, krótkie podsumowania, będące przygotowaniem częściowych wniosków do końcowego podsumowania w rozdziale 6.

Dostrzeżono nieliczne uchybienia redakcyjne, które dla dobrej pracy można łatwo skorygować: strona 83, piaty wiersz od dołu powtórzenie wyrazu „przecież”, brak przy ilustracjach w rozdziale 5 (zdjęcia obiektów np. stan z 2017 r.) informacji o źródle pochodzenia zdjęć (lub autorstwo zdjęć?). Numeracja rozdziałów pracy jest nie dość precyzyjna, gdyż zasadnicza część merytoryczna kończy się na szóstym rozdziale (do którego jednocześnie należą ilustracje 403,484,485 umieszczone na samym końcu pracy), natomiast rozdziały oznaczone 7-12 są skorowidzami i spisami literatury, ilustracji, osób lub dodatkowymi załącznikami elementów materiału badawczego.

5. Ocena wyników

Dysertacja doktorska mgr inż. arch. mgr inż. arch. Wojciecha Pardały dotyczy istotnej i aktualnej tematyki, mieszczącej się w zakresie dyscypliny naukowej Architektura i Urbanistyka, a uzyskane wyniki stanowią oryginalny wkład do tej dyscypliny. Doktorant w pracy prezentuje dobrą ogólną wiedzę związaną z historią architektury współczesnej i potrafi ją zastosować w pracy naukowej. Na podkreślenie zasługuje fakt, że podjęty przez Niego temat jest niezwykle wartościowy i wnoszący nowe informacje do wiedzy z zakresu najnowszej architektury. Przedmiotowa praca jest próbą uporządkowania wiedzy o istotnym wątku letniskowych domów drewnianych i usytuowania go w historii polskiej architektury drewnianej.

Prezentowane we „Wnioskach” podsumowanie badań przedstawiono syntetycznym i graficznym ujęciem systematyki podłódzkich domów letniskowych. Pozwoliło to Autorowi na udowodnienie postawionej na początku tezy o wykształceniu się oryginalnego typu modernistycznego domu letniskowego z drewna. Przy ogromie wielowątkowego materiału badawczego, Doktorant sformułował syntezę dokonanych obserwacji i badań wskazując na oryginalność badanej drewnianej architektury letniskowej okolic Łodzi.

6. Wniosek końcowy

Podsumowując recenzję stwierdzam, że rozprawa doktorska Pana mgr inż. arch. Wojciecha Pardały pod tytułem: „Drewniana Architektura letniskowa okolic Łodzi w okresie międzywojennym”, opracowana na Wydziale Budownictwa Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej pod opieką promotorską Pana dr hab. inż. arch. Jana Salma, profesora Politechniki Łódzkiej, oraz promotora pomocniczego Pana dr inż. arch. Włodzimierza Witkowskiego, jest oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego i odpowiada wymaganiom stawianym pracom doktorskim w myśl Ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14.03.2003 (z późn. zmianami). Wnoszę więc do Rady Wydziału Budownictwa Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej o przyjęcie pracy i dopuszczenie do kolejnych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora. Praca zasługuje na wyróżnienie.

Poznań, 5 września 2018

